

Pető tag 3. (KÖH 86889): A terepbejárás során Tiszabecstől Ny-ra, a Pető tag határrész középső részén, a gáttól megközelítőleg 30 m-re DK-re, kisszámú, szórványos Árpád-kori–késő középkori kerámiaanyagot gyűjtöttünk. A lelőhely megközelítőleg ÉK–DNy-i irányú, kiterjedése 100×20 m.

Szilas hát 1. (KÖH 86881): A terepbejárás során Tiszabecstől Ny-ra, a Szilas hát határrész középső részén, a gáttól mintegy 220 m-re D-re közepes-jó megfigyelési körülmények között csekély számú, szórványos népvándorlás kori kerámiatöredéket gyűjtöttünk. A lelőhely É–D-i irányú, kiterjedése 45×20 m.

Szilas hát 2. (KÖH 86883): A terepbejárás során Tiszabecstől Ny-ra, a Szilas hát határrész Ny-i oldalán a Pető tag határrésszel szomszédos területen, egy kisebb háton jó megfigyelési körülmények között szórványos bronzkori kerámiatöredéket gyűjtöttünk. A lelőhely É–D-i irányú, kiterjedése 90×35 m.

KISS CSABA

345. Tiszacsécse, Kis-mező (KÖH 86895)

(Szabolcs-Szatmár-Bereg megye) B, Á

Az árvízvédelmi rendszer elemeinek komplex fejlesztésére vonatkozó vízjogi létesítési engedélyes tervek elkészítése a Tisza bal parti töltés 143+258 és 159+382 tkm közötti szakaszára projekt anyagnyerői kapcsán 2014. március 17–18.-án terepbejárást végeztünk.

A terepbejárás során Tiszacsécse településtől É-ra, a Kis-mező nevű határrész Ny-i szélén, az egykori Tisza mellékág magaspartján, egy átlagos sűrűségű őskori (bronzkor) és Árpád-kori lelőhely került elő. A lelőhely a partot követi, megközelítőleg É–D-i irányú, kiterjedése 120–130×80–90 m. A lelőhely gát felőli része a gát melletti dűlőútig követhető.

KISS CSABA

346. Tiszadob, Gyermekváros (Andrássy kastély) (KÖH 35008)

(Szabolcs-Szatmár-Bereg megye) B?

2014. január 9-én bejelentés érkezett a KE-VÍZ 21 Kft. (Nyíregyháza) részéről, hogy Tiszadobon az Andrássy kastély területén, a főbejáratától jobbra lévő parkolótól – amelyet az egykori kollégium területén alakítottak ki – D-re, a Tisza felé egy csapadékvíz ülepítőt alakítanak ki. Tekintettel az előzményekre – ld. a 2013. évi kutatást¹⁰⁷ az ásatási naplóban – szakfelügyeletet írtak elő. A bejelentést követően még aznap kimentünk a helyszínre. A kialakítandó területet É felé a parkoló, K felé egy itt lévő – a XIX. századi cselédlakások későbbi toldalékához épített – terasz, Ny felé a telekhatár, D felé pedig a Tisza-part határolja. A rézsűs falú ülepítő fenti mérete mintegy 8,8×8,8 m, míg az alsó 7×7 m-es volt. A kialakított szint – a lejtéstől függően – 1,6–2,2 m mély volt, egyenes aljjal. Az ásás során egy régészeti jelenség mutatkozott az altalajban – melyet mindenütt elértek – ami egy ÉNy–DK irányú keskeny árokszakas volt (49. obj.). Ennek hossza 8; szélessége 30–35 cm, átlagos mélysége 25–35 cm volt. (A gép kissé túlhumuszos, az eredeti, legmagasabban megfigyelhető mélysége – a szelvény közepén, a ki

nem szedett É–D-i irányú, jelenleg is élő, 50 cm széles vízelvezető csatorna alatt – 55 cm körül volt.) A fordított trapéz keresztmetszetű árok betöltése az alsó felében homogén szürkésbarna, feljebb homogén sötétbarna. Leletanyaga kevés kézzel formált bronzkori(?) kerámia. Egyéb régészeti jelenség nem került elő. Elmélet szintjén felmerült, hogy az árok esetleg a temetőt (esetleg a települést?) lezáró árok lenne, de az is lehet, hogy egyszerűen csak vízelvezetés volt a funkciója.

Annyit érdemes még megemlíteni, hogy a kiásott ülepítő D-i oldalán, mintegy 230–250 cm szélesen egy – minden bizonynyal – pince nyomait figyeltük meg. A pince D-i fala gyakorlatilag megegyezett az ülepítő D-i falával, Ny-i vége, pedig éppen az ülepítő falánál volt. Alja az elért szinttől mintegy 30–40 cm-rel ért véget. (A rajzoláskor felvett fix pontunk a korábban említett terasz DNy-i sarka volt, ettől 20 cm-re Ny-ra kezdődött a kiásott ülepítő széle.)

JAKAB ATTILA

347. Tiszadorogma, Rákóczi TSz (KÖH 87787)

(Borsod-Abaúj-Zemplén megye) U, Sza

A Gazdasági Operatív Program keretében zajló Szélessávú körzethálózati fejlesztések tárgyában megvalósítandó GOP-3.1.2-12-2012-0018 azonosító számú pályázat részeként kiépítendő optikai kábel projekthez végzett a Herman Ottó Múzeum előzetes régészeti dokumentáció készítéséhez kapcsolódó terepbejárást 2014. szeptember 18. és október 2. között Borsod-Abaúj-Zemplén megye DNy-i részén.

A lelőhely Tiszadorogmától ÉNy-ra 300 m-re, a Rákóczi TSz mellett, a köztúttól É-ra 10 m-re, egy É–D irányú domb D-i részén helyezkedik el. A terület mezőgazdasági művelés alatt áll; a nagyobbik részét lucerna borította, de egy kisebb sávban található friss szántás közepes látási viszonyokat biztosított. 60×20 m-es területen szórványosan neolitikus és római kori (szarmata) kerámiatöredékeket gyűjtöttünk.

Munkatársak: Fekete László, Csengeri Piroska, Simon József, Galkó József, Toronya Zsolt, Gregóczi Gergő, Nagy S. József.

TÓTH KRISZTIÁN

348. Tiszadorogma, Szántó-halom (KÖH 81021)

(Borsod-Abaúj-Zemplén megye) B, Sza, Ú

A lelőhely területén a BORBAS (Borsod Plain Bronze Age Settlements) projekt és a Kunhalmok és földvárak rehabilitációja a BNPI Heves és Borsod-Abaúj-Zemplén megyei területein projekt (KEOP-3.1.2./2F/09-11-2013-0041), 11. alprojekt keretében végeztünk kutatásokat 2014 szeptemberében – geodéziai felmérést (2,5 ha), geofizikai felmérést (2 ha), szisztematikus felszíni leletgyűjtést (1,4 ha) és extenzív terepbejárást (30 ha).

A lelőhely előzetes helyszíni szemléje során Horváth Antónia ép bronzkori edényt talált egy rókalyukban. Így feltételeztük, hogy az ároktői és tiszababonai bronzkori összetett szerkezetű településekhez hasonló földvárallunk szemben. Ezért volt indokolt a terület szántása és a szisztematikus felszíni leletgyűjtés. Ennek során, illetve a geofizikai vizsgálat eredményének ismeretében azonban azt állíthatjuk, hogy bár a területet lakták, mind a bronzkor különböző szakaszaiban, mind a császárkorban, a lelőhely nem sorolható a földvárak köré. Feltehetően egy természetes dombhát, melyen több korszakban megtelepedtek.

¹⁰⁷ A lelőhely korábbi jelentését lásd: RKM 2011, 184.

Ez utóbbit jelentős paticssűrűsödések is igazolják. DNy-i végén egy tanyahely recens téglái és törmeléke mutatható ki. Árok vagy védmű nem övezi.

A lelőhely teljes környezetét megvizsgáltuk extenzív terepbejárással, de a növényzeti fedettség nem tette lehetővé az eredményes felszíni leletgyűjtést.

Munkatársak: Tobias Kienlin, Honti Szabolcs, Horváth Antónia és a Miskolci Egyetem hallgatói.

PUSZTAINÉ FISCHL KLÁRA

349. Tiszakeszi, Bálinthát (Újtemető) (KÖH 87217)

(Borsod-Abaúj-Zemplén megye) B

A lelőhelyen a BORBAS (Borsod Plain Bronze Age Settlements) projekt keretében végeztünk kutatást 2014. március 19. és 29. között.

A tiszakeszi temetőben, illetve attól K-re fekvő területen összetett szerkezetű bronzkori lelőhely található.¹⁰⁸ A területen Tompa Ferenc ásatott 1936-ban.¹⁰⁹ Kéziratos naplójában az ekkor nyitott szelvény Ny-i metszetalának rajza látható, mely alapján a település központi magjának rétegvastagsága 170 cm. A lelőhely központi része, maga a tell a temető kerítésén belül fekszik, nagy része szántó. A tőle D-re levő külső településrész szintén szántó. A tell É-i fele, az árok É-i és Ny-i része, valamint a központi résztől Ny-ra levő külső településrész részben sírokkal fedett, részben a terepbejárási munkák kezdetéig gyepterület volt, korábbi sírkövekkel. A régészeti munkákkal párhuzamosan a már szántott sávtól Ny-ra, a temetői betonút Ny-i oldalán ismét felszántottak egy területet. Itt gyéren jelentkezett régészeti leletanyag. A temető kerítésétől K-re a földút K-i oldalán az egykori vízmeder magaspártjái a teljes szántott területen folytatódott a külső település.

Szisztematikus felszíni gyűjtést 0,7 ha területen folytattunk 2 egységben. A temető területén a tellt is érintő szántásban 150 m hosszan és 20 m szélesen, a kerítésen kívül pedig erre a sávra merőlegesen 200 m hosszan és 20 m szélesen szedték fel a régészeti leletanyagot. A terület orto- és ferdetengelyű fotózása (Pazirik Kft) során készült adatok további térinformatikai feldolgozása során a jelenleg is használt temető miatt a terepen teljesen nem azonosítható településszerkezet jól érzékeltethető. A központi tell körül teljes ívében követhető az árok, és annak külső ívén a barna színnel jelölt intenzív külső telep.

Munkatársak: Tobias L. Kienlin, Pusztai Tamás a kölni és a Miskolci Egyetem hallgatói.

PUSZTAINÉ FISCHL KLÁRA

350. Tiszakeszi, Százdi-sziget (Jaj halom) (KÖH 16963)

(Borsod-Abaúj-Zemplén megye) Á, Kk, Kú

Az őskori település és a Bencés apátság helyén a Kunhalmok és földvárak rehabilitációja a BNPI Heves és Borsod-Abaúj-Zemplén megyei területein projekt (KEOP-3.1.2./2F/09-11-2013-0041), 10. alprojekt keretében végeztünk kutatásokat 2014 novemberében. A kutatási területen volt Magyarország második

legrégebbi magánalapítású bencés apátsága, a Százdi apátság.¹¹⁰

Az egykori Százdi apátságot 1067-ben Aba nemzetségbeli Péter alapította és Szűz Mária tiszteletére szentelték fel. A kutatási terület a Tisza egykori ágai által körülvevett sziget, aminek a Ny-i oldalán egy magasabb, és egy alacsonyabb, É–D irányú dombor fut. A sziget Ny-i szélén található a legmagasabb pontja, 95,8 mBf magasságon, ami közepes vízállás esetén 8 m-el magasodik a Tisza-folyó vízszintje fölé. Az extenzív terepbejárás során meghatároztuk a bencés apátság helyét, valamint az apátságtól D-re, 150 m távolságban egy különálló dombon egy másik épület helyét. Az apátságtól D-re húzódó, folyamatosan csökkenő magasságú dombokon nagyon kevés 11–13. század kerámiatöredéket találtunk.

A szisztematikus felszíni leletgyűjtés és a geofizikai felmérés az extenzív terepbejárás során meghatározott apátságépület területére kijelölt 2 ha kiterjedésű négyzetekben történt. Ennek alapján az apátsági templom elhelyezkedését és kiterjedését a felszínre került vörös bogácsi kő, szürke riolituffa, valamint téglatöredékek alapján pontosan meg lehetett határozni. Ugyan a kutatás valószínűsítette, hogy az apátság a 13. században elpusztult, a fémkeresős vizsgálatok alapján a területet még a 16. században is lakták. A lelőhelyen 1965-ben K. Végh Katalin végzett ásatást.¹¹¹

Munkatársak: Horváth Antónia, Kertész Gabriella Nikolett, Baicsai István, Honti Szabolcs.

PUSZTAI TAMÁS

351. Tiszakeszi, Szódadomb (KÖH 16958)

(Borsod-Abaúj-Zemplén megye) B, Lt, Sza, H, Kö, Ú

A lelőhely területén a Kunhalmok és földvárak rehabilitációja a BNPI Heves és Borsod-Abaúj-Zemplén megyei területein projekt (KEOP-3.1.2./2F/09-11-2013-0041), 5. alprojekt keretében végeztünk roncsolásmentes kutatásokat 2014-ben, illetve a BORBAS (Borsod Region Bronze Age Settlements) projekt keretén belül 2013. szeptember 22. és október 5. között – geodézi felmérést (15 ha), geofizikai felmérést (5,5 ha), szisztematikus felszíni leletgyűjtést (0,2 ha) és fémkeresős kutatást (1 ha).

A terület a szakirodalomból jól ismert, hosszú kutatástörténettel rendelkező, több korszakos lelőhely, melyet a szisztematikus felszíni leletgyűjtés is igazolt. A fémkeresős kutatások során is 6 korszak leletei kerültek elő. A kutatás során sikerült beazonosítani a korábbi ásatások egy részének hozzávetőleges helyét is.

A tagolt felszín egy árokkal körülvevő kerek része a bronzkori földvár magja. Érdekes módon ezen a területen más korszak leletanyaga nem volt kimutatható. A gáttal elválasztott mesterseges határvonalakkal rendelkező Tiszakanyar által körbevett terület teljes felszíne régészeti lelőhely, nemcsak a bronzkori földvár viszonylag kis központi magja. A gát külső oldalán végzett extenzív terepbejárást nehezítette a vegetáció. Csak egy újkori tanyaépület leletanyaga bizonyítható a területen.

Kutatásaink a szódadombi terület azon részére koncentráltak, ahol kora bronzkor végi, középső bronzkori összetett szerkezetű település található. A felszínen még ma is jól látszik a központi

108 Kalicz Nándor: Die Frühbronzezeit in Nordost-Ungarn. Budapest: Akadémiai Kiadó 1968.

109 Ásatási dokumentáció: MNM RégAd.: 6.T.I.

110 A korábbi régészeti kutatásról a jelentést ld. RKM 2007, 293.

111 Sz. Burger Alice (szerk.): Az 1965. év régészeti kutatásai. Régészeti Füzetek 1/19., 81.